



Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se
alice.hallman@regeringskansliet.se

Yttrande över Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välstånd (SOU 2025:96), Fi2025/01857

Sammanfattning

Länsstyrelsen Västernorrland instämmer i delar av Produktivitetskommissionens förslag men menar att förslagen också i delar missar målet då det saknas en helhetssyn och allt för stort fokus har lagts på storstadsregionerna och tillhörande problematik och föreslagna lösningar. Av de förslag som presenteras gällande planprocesser, strandskydd och bostadsförsörjning kan Länsstyrelsen konstatera att det behövs fördjupade analyser och konsekvensbedömningar för att kunna ta ställning till förslagens effekter.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsens anser att betänkandena inte tar hänsyn till bland annat landsbygdens förutsättningar sett ur ett bygg- och bostadsperspektiv. Länsstyrelsen menar att Sverige i realiteten inte har ett bostadsproblem utan att samtalet kring bostadspolitik utgår från ett storstadsperspektiv.

Om man utgår från att bostäder är en ändlig och geografisk resurs så är inte bristen på attraktiva bostäder i storstadsregionerna ett problem, utan ett faktum. Med god IT-infrastruktur och goda kommunikationer undanröjs hinder för företag och myndigheter att etablera sig utanför storstadsregionerna – på platser där det finns gott om bostäder och goda möjligheter att utveckla nya attraktiva bostadsområden.

Produktivitetskommissionen inkluderar inte heller landets geografiska olikheter och i detta länsstyrelsernas långt ifrån likartade roller i arbetet med såväl upphandling och tillståndsgivning som sociala frågor och energiomställning.

Länsstyrelsen noterar vidare att det under tiden för produktivitetskommissionens arbete har fattats ett flertal beslut om förändrad lagstiftning liksom att flera förslag till förändrad lagstiftning ännu bereds. Länsstyrelsen anser att det därför är viktigt att utvärdera de lagändringar som har genomförts innan det fattas beslut om ytterligare förändringar.

Länsstyrelsen Västernorrlands yttrar sig nedan kring:

Kapitel 6 (SOU 2024:29) – Tillstandsprocesser

Kapitel 7 (SOU 2024:29) – Bostäder och byggande

Kapitel 8 (SOU 2025:96) – Klimat- och industripolitik

Kapitel 9 (SOU 2025:96) – Energiförsörjning

Kapitel 10 (SOU 2025:96) – Bostadsmarknaden

Kapitel 11 (SOU 2025:96) – Kriminalitet och tillit

Kapitel 15 (SOU 2025:96) – Offentlig upphandling

Synpunkter på utredningens förslag

Kapitel 6 – Tillstandsprocesser

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med följande tillägg:

- När det gäller tillstandsprocesser, och då särskilt miljöprövningsprocessen, har flertalet av de bedömningar/förslag som presenteras i betänkandet under den senaste tiden avvisats, vidareutvecklats alternativt redan införlivats i svensk lagstiftning. Därutöver har ytterligare förändringar som inte berörs i betänkandet införts för att underlätta tillstandsprocessen.
- Den 1 januari 2025 trädde ändringar i kraft som innebär enklare regler för ändringstillstånd, möjlighet för förlängning av tillståndstid upp till tre år för miljöfarliga verksamheter,

vattenverksamheter eller Natura 2000-tillstånd, förenklat underlag i stället för miljökonsekvensbeskrivning och tidplaner.

- I september 2025 meddelade regeringen att de tar ett första steg och skapar en ny myndighet som ska hantera miljöprövningen, och att vissa uppgifter flyttas från länsstyrelserna till den nya myndigheten för miljöprövning från den 1 juli 2027. I ett senare skede planeras även vissa uppgifter vid Mark- och miljödomstolarna att föras över till den nya myndigheten.

Kapitel 7 – Bostäder och byggande

7.3 Inriktning

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då det saknas en diskussion kring att mark och fastigheter inte är en vara som andra varor.

Produktivitetskommissionen slutsatser lutar mot en stärkt äganderätt för fastighetsägare. Fastigheter är fysiskt orörliga, har väldigt lång livslängd samt har direkt och indirekt påverkan på allmänheten, både nu och i framtiden. Detta är egenskaper som gör att mark och fastigheter ej är lämpliga för en oreglerad marknad.

7.4.2 Inriktningar för ett mer samhällsekonomiskt effektivt och enklare bostadsbyggande

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då utredningen inte belyser frågan om bostadsförsörjning och bostadsbyggande för alla delar av landet på ett tillräckligt sätt. Utredningen har ett alltför stort fokus på tillväxtregionerna och belyser inte alls de utmaningar som finns utanför dessa. De hinder för bostadsbyggandet som beskrivs i utredningen är inte de hinder vi ser i Västernorrland. I utredningen saknas exempelvis problematiken kring befolkningsmässigt resurssvaga kommuner, demografiska strukturer, bristande infrastruktur samt svårigheten att få krediter för bostadsbyggande.

7.4.3 Kommunala planmonopolet bör utredas

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då det kommunala planmonopolet inte kan anses vara ett hinder för ökat bostadsbyggande.

Länsstyrelsen anser inte heller att det är önskvärt att beslutsfattande av markanvändning flyttas från kommunal nivå till regional och/eller statlig nivå. Ett kommunalt planmonopol är

ändamålsenligt eftersom det innebär att besluten är lokalt förankrade där kännedom om platsen är som störst.

Kap 7.4.5 Effektivare överprövning av detaljplaner och bygglov

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då det finns risker utifrån ett demokratiperspektiv att införa en avgift för att överklaga beslut om detaljplaner och bygglov.

7.4.7 Inför strikta tidsgränser för olika delar av planeringsprocessen

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då fler strikta tidsgränser för planprocessen inte bedöms ge de tidsvinster som utredningen önskar. Däremot kan det i tidspressade processer där helhetsperspektivet hamnar i skymundan uppstå risker för suboptimering av myndigheternas arbete, vilket inte är önskvärt.

Kap 7.4.8. Begränsa möjligheten att kräva ytterligare underlag

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då det inte är lämpligt att införa begränsningar i möjligheten att kräva ytterligare underlag under planprocessen. I många planärenden behöver översiktliga inventeringar och utredningar göras först för att kunna avgöra om mer detaljerade underlag är nödvändiga eller inte. Länsstyrelsen menar att förslaget riskerar att få motsatt effekt eftersom det kan innebära att det ställs alltför höga utredningskrav inledningsvis för att inte riskera att missa något längre fram.

7.4.13 Fri hyressättning vid nyproduktion

Länsstyrelsen anser inte att fri hyressättning kommer att minska boendekostnaden i attraktiva lägen och ser inga belägg för att fri hyressättning medför att boendekostnaden kommer att sjunka i några andra lägen heller. Och för den som inte har några kostnadsbegränsningar för sitt boende finns det redan bostäder i attraktiva lägen. Länsstyrelsen anser inte heller att fri hyressättning kommer att öka bostadsutbudet i mindre attraktiva bostadsområden, även om det finns ett identifierat lokalt eller regionalt bostadsbehov.

Kapitel 8 – Klimat- och industripolitik

8.3.1 Statens roll och vikten av goda ramvillkor

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget då samtliga ramvillkor som nämns alla är viktiga för en omställning mot lägre klimatpåverkan. Stabila målsättningar och regelverk är en av grundförutsättningarna för att möjliggöra klimatinvesteringar.

8.3.2 Kostnadseffektivitet bör vara en bärande princip

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med följande tillägg:

- förslaget behöver kompletteras med en tidsaspekt. Det är viktigt att hitta kostnadseffektiva lösningar så att resurserna räcker till fler utsläppsminskningar. Samtidigt behöver också inlåsnings effekter tas hänsyn till. En merkostnad idag för en utsläppsminskning skulle kunna vara motiverad utifrån en lång teknisk livslängd på produkten/systemet.

8.3.3 Prissättning av utsläpp av växthusgaser

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget då principen att förorenaren betalar är viktigt och att utsläpp av växthusgaser prissätts. Detta skapar i sin tur incitament för utsläppsminskningar.

8.3.4 De svenska nationella klimatmålen skapar otydlighet och försvårar kostnadseffektivitet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget då miljömålsberedningens föreslagna översyn syftar att göra systemet enklare, tydligare och därmed effektivare.

8.3.6 Offentlig upphandling är sällan ett effektivt verktyg för grön omställning

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då särskilda krav i offentlig upphandling visst kan vara en kostnadseffektiv åtgärd för minskade klimatutsläpp.

8.3.7 Riktade industripolitiska stöd bör undvikas

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget då staten bör säkerställa ändamålsenliga ramvillkor som gäller som utgångspunkt för alla branscher. Däremot kan det finnas nyttor som inte speglas i de aktuella ramvillkoren, vilken kan medföra att subventionering behöver ske av en enskild bransch.

8.3.8 Nya stöd ska föregås av en ordentlig analys

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med följande tillägg:

- Länsstyrelserna bör ingå i kategorin ”relevanta expertmyndigheter” då länsstyrelsernas lokala och regionala kännedom får anses vara högst relevant i sammanhanget.

8.3.9 Stödets utformning bör bygga på tydliga principer

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och instämmer särskilt i att stöd ska fokusera på att teknikneutralt lösa problem.

8.3.10 Se över befintliga stöd och strukturer

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget förutsatt att Industriklivet inte avskaffas. Industriklivet är en uttalad långsiktig satsning för att stödja omställningen av industrin i Sverige. Det är viktigt med stöd för att stimulera klimatinnovation och omställning. Att plocka bort långsiktiga stödprogram ligger inte i linje med tydliga spelregler för aktörer. Brister som identifierats bör ligga till grund för en uppdatering av stödprogrammet.

Kapitel 9 – Energiförsörjning

9.4.1 Energipolitiken bör vara långsiktig

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget då stabila spelregler och förutsägbara ramar är en av grundförutsättningarna för att möjliggöra investeringar för en framtida trygg elförsörjning.

9.4.2 Målsättningarna för energipolitiken bör vara övergripande och stabila över tid

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med följande tillägg:

- om argumentet om att energieffektivisering bara bör användas om det är samhällsekonomiskt effektivt så behöver den samhällsekonomiska nyttan vara grundligt analyserad. Att undvika detaljstyrning, exempelvis styrning mot vissa enskilda energislag, ger en flexibilitet för aktörer att välja de tekniker och lösningar som passar bäst i den specifika kontexten. Flexibla mål främjar också innovation som stärker konkurrenskraften. Vad gäller samhällsekonomisk nytta är det inte alltid dessa analyser fångar upp alla nyttor, framför allt inte miljö- och hälsoeffekter på lång sikt. Att inte ha specifika mål om effektivare användning av resurser, utan

bara se energieffektivisering som ett medel att nå övriga mål som bara ska användas när det är samhällsekonomiskt effektivt, riskerar konflikt med klimat- och miljömål.

9.4.3 Inför en trestegsprincip för ett mer samhällsekonomiskt effektivt elsystem

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget då en prioritering av optimering av befintliga system är ett bra sätt att nyttja resurser effektivt. Nybyggnation kräver inte bara materiel utan tar också ofta i anspråk stora markområden som har en påverkan på den ekologiska hållbarheten.

9.4.5 En ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet bör kunna genomföras med statligt stöd

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med följande tillägg:

- Det är viktigt att statliga stödprogram beaktar regionala olikheter och regionala effekter. Som utredningen skriver finns det en stor osäkerhet kring det framtida elbehovet, samt långa ledtider för ny produktion och distributionskapacitet. För att elsystemet inte ska vara en begränsning för annan utveckling i Sverige är det därför viktigt att staten tar ett ansvar för att få till en ändamålsenlig utbyggnad. Men det finns stora regionala skillnader i tillgänglig effekt och kapacitet i Sverige, som behöver tas i beaktande. Vid utvecklingen av statliga stödprogram behöver regionala konsekvensanalyser tas fram som tydliggör hur stödprogrammen påverkar regionala kostnadsnivåer och regional tillväxt.
- Ett eventuellt stödsystem för kärnkraft riskerar att snedvrider investeringssignaler till andra kraftslag. Stödsystem bör formuleras som teknikneutrala, för att ge samma förutsättningar till alla tekniker som levererar samma nytta.
- Staten bör ta ett större ansvar för anslutning av havsbaserad vindkraft för att öka investeringsviljan på de platser där det utifrån ett elsystemperspektiv finns ett behov av elproduktion.
- Planerade lättnader för fortsatt utbyggnad av vindkraft förutsätter att det inte sker på bekostnad av miljöhänsyn.

Effektiva och förutsägbara tillståndprocesser är positivt både för investerare och myndigheter. Förenklingar får dock inte ske på bekostnad av miljöhänsyn.

- En analys av hur hinder för ökad vattenkraftsproduktion kan undanröjas utan att miljöbelastningen ökar bör inte handla om hur hinder kan undanröjas, utan snarare om möjligheter till samexistens. Det är positivt att vattenkraftens potential att bidra till effekt och reglerförmåga lyfts.
- Länsstyrelsen välkomnar att det analyseras hur flaskhalsinkomsterna kan användas för att förbättra elsystemets funktion men uppdraget bör tydligt inkludera regionala perspektiv. En viktig del att inkludera är möjligheterna till regional/lokal kompensation till de områdena som är påverkade av att stora markytor används för elproduktion och eltransmission.

Kapitel 10 - Bostadsmarknaden

10.1.1 Bostadsmarknadens koppling till produktivitetstillväxten

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då utredningen i sin diskussion allt för ensidigt har utgått från agglomerationseffekten (se fotnot 1 i slutbetänkandet sid 378, SOU 2025:96) för en ökad produktivitet i samhället – på bekostnad av ett mindre hållbart samhällsbyggande.

10.3.1 En dåligt fungerande hyresmarknad

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då man inte ska avreglera ett politikområde bara för att privatpersoner, företag och organisationer väljer att fuska och genomföra bedrägerier. Lagstiftningen kan fortfarande ha ett gott syfte och det är snarare kontrollmekanismerna som behöver skärpas.

10.4.1 En reformerad hyresmarknad

Länsstyrelsen avstyrker förslaget då en ändrad hyresreglering förmodligen inte kan påverka identifierat efterfrågeöverskott på hyresmarknaden. Oavsett hur mycket priset stiger på en hyresrätt i attraktiva lägen i det äldre beståndet så kommer hyresrätterna inte att bli fler. Slutbetänkande framhåller att *"Det är svårt att hävda att svensk bostadsmarknad som helhet lider av ett kroniskt efterfrågeöverskott"* (se sidan 384, SOU 2025:96). Det enda långsiktiga

efterfrågeöverskott som redovisas gäller hyresrätter i attraktiva lägen i det äldre beståndet i storstäder.

Kapitel 11 – Kriminalitet och tillit

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen med följande tillägg:

- En stärkt tillsyn, kontroll och förebyggande av kriminalitet i offentligt finansierade verksamheter bedöms ge bättre förutsättningar för tidigare upptäckt av oegentligheter och minskad risk för välfärdsbrott genom möjlighet till starkare grindvaktsfunktioner och tidiga ingripanden mot oseriösa aktörer. För att åtgärderna ska fungera effektivt och rättssäkert krävs dock tydliga, proportionerliga och transparenta regler, samt balans mellan kontroll, valfrihet och rättssäkerhet.

Kapitel 15 – Offentlig upphandling

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen som ska bidra till mer effektiva och kvalitativa upphandlingar med följande tillägg för att säkerställa konkurrens, transparens och proportionalitet:

- Minskad transparens och ökad subjektivitet: Ju större vikt på kvalitetskriterierna, desto mer subjektiv kan bedömningen uppfattas. Detta riskerar att leda till fler överprövningar och försvårar den juridiska försvarbarheten av tilldelningsbeslutet.
- Ökad administrativ börda: Leverantörer, särskilt små och medelstora företag, påverkas negativt av mer omfattande kvalitativa krav och dokumentation.
- Risk för överkonsumtion av kvalitet: Om prisets roll begränsas finns en risk att vissa myndigheter betalar mer än vad som är samhällsekonomiskt motiverat.
- Försvårad konkurrensneutralitet: Etablerade leverantörer gynnas ofta i kvalitativa bedömningar eftersom de lättare kan presentera referenser och mer omfattande beskrivningar av lösningar. Detta leder till att nya leverantörer har svårare att ta sig in på marknaden.

- Risk för felaktigt utformade kriterier: När kvalitet får stor betydelse ökar risken för oproportionerliga eller teknikspecifika krav som begränsar konkurrensen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med handläggare Henrik Skyttberg som föredragande. I handläggningen har även handläggarna Carolin Ryr, Ulrika Bylund, Johan Åkesson, Moa Sving Gustafsson, Ulrika Viklund, Evelina Ödling och enhetschef Karin Frejarö medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.